

S Z E M L E

Knud Larsen : Les services bibliographiques nationaux. Création et fonctionnement. Ouvrage rédigé conformément aux recommandations du Comité consultatif international de bibliographie. ([Traduit de l'anglais] Paris, 1955). Unesco.

A könyv szerzője a koppenhágai Handelshøjskolens Bibliotek igazgatója, aki évek óta foglalkozik a tudományos bibliográfia kérdéseivel hazai viszonylatban és nemzetközi síkon egyaránt. Műve az Unesco 1950. nov. 7–10. Párisban tartott, a bibliográfiai munka megjavítását célzó nemzetközi konferenciájának ösztönzésére jött létre. Az előszóban a szerző megjelöli könyve célját : általános irányelveket adni a nemzeti bibliográfia funkcióját, szervezetét és technikáját illetőleg minden ország, de főként azok számára, amelyek még nem alakították ki megfelelő arányban nemzeti bibliográfiai szolgálatukat. A bevezetésben megjegyzi, hogy kézikönyvében szándékosan mellőzi a bibliográfia tudományának elméletét, nem adja meghatározásait, és nem méltatja jelentőségét. Kifejezetten csak a gyakorlat fölvetette kérdések tárgyalására szorítkozik, általános áttekintést kíván nyújtani a tárgyról, de nem törekszik annak kimerítésére. Annak, hogy elérjük azt a föltétlen kívánatos állapotot, hogy a kutató tudomást szerezzen minden, kutatási körét érintő dokumentumról a rendelkezésre álló szakbibliográfiák segítségével, az általános bibliográfiák létrehozása, illetőleg folyamatban tartása az előfeltétele. Ugyancsak megjegyzi, hogy a bibliográfiai világközpont fölmerült eszméje az egyre szorosabbá váló nemzetközi kulturális együttműködés ellenére sem bizonyult életrevalónak, a cél érdekében sokkal inkább a nemzeti bibliográfiai szolgálatok kiépítése, illetőleg megerősítése kívánatos.

LARSEN könyve 11 fejezetre tagolódik. Az 1. fejezet ismerteti a nemzeti bibliográfiai központ funkcióját általában, amelynek szerepét egy arra alkalmas intézménynek (könyvtárnak) kell betöltenie. Fő funkciói : 1. Megadni minden olyan tájékoztatást (felvilágosítást) hazai és külföldi könyvekről és egyéb kiadványokról egyaránt, amelyek más forrásból nem szerezhetők meg. 2. Tájékoztatást nyújtani azon hazai és külföldi művekről, amelyek megtalálhatók valamely hazai könyvtárban. Ennek érdekében nemzeti bibliográfiát és központi katalógust kell szerkesztenie.

A 2. fejezet a kurrens nemzeti bibliográfiák tartalmi elemeivel foglalkozik, ezen belül a nemzeti bibliográfia földrajzi és nyelvi határaival, a könyvek, a nyomtatványok egyéb kategóriái, a folyóiratok, újságok bibliográfiáival és a válogatott bibliográfiákkal. A 3. fejezet a kurrens nemzeti bibliográfiák formáját tárgyalja. Ennek keretében kitér a bibliográfia és a katalógus közti szükségszerű különbségre, ismerteti a művek bibliográfiai leírásának módozatait, az osztályozás szóabajhető módszereit, a tárgyszavas és a decimális megoldást, végül a folyóiratcikk-repertórium szerkesztési elveit és gyakorlatát. A 4. fejezet a kurrens nemzeti bibliográfiához szükséges anyag összegyűjtésének különböző forrásait mutatja be. Az 5. fejezet a kurrens nemzeti bibliográfia szerkesztésének

és kiadásának műhelytitkaiba vezeti be az olvasót. A 6. fejezet a kurrens nemzeti bibliográfia terjesztésével kapcsolatos problémákat tárgyalja. A 7. fejezet a retrospektív nemzeti bibliográfia tartalmával, formájával, anyaggyűjtésével, szerkesztésével, kiadásával és terjesztésével foglalkozik.

A 8. elég terjedelmes fejezetet a központi katalógusnak szenteli. Bevezetőben meghatározza a fogalmat, majd funkcióit, különböző típusait, a katalógusszerkesztés módszereit mutatja be. A továbbiakban a központi katalógus kivitelezésére vonatkozó terv megvalósításának egymásra épülő fokozatait tárgyalja részleteiben, majd a szerkesztés módját, végül a vele kapcsolatban felmerülő költségeket és az elérhető megtakarítást. A 9. fejezet a könyvtártudományi és a bibliográfiai munka területén nélkülözhetetlen évkönyvek és kalauzok (könyvtári tájékoztatók, folyóiratok és hírlapok összefoglaló bibliográfiai, kiadók, nyomdák és könyvkereskedések évi jegyzékei, tudományos intézmények, tudós társaságok évi kimutatásai stb.) szerkesztésével és kiadásával foglalkozik. A 10. fejezetet a tájékoztató szolgálatnak szenteli, amely a következőképpen tagolódik tovább: *a.* bibliográfiai tájékoztató szolgálat (megadott tárggyal kapcsolatban), *b.* könyvtárközi kölesőzés (nemzetközi kölesőzés), *c.* a folyamatban levő kutatómunkák összehangolása, *d.* a beszerzés összehangolása, *e.* a központi beszerzés, központi katalógizálás, *f.* a könyvtári statisztika szempontjainak összehangolása. A 11. fejezet a nemzeti bibliográfiai központ adminisztrációját teszi vizsgálat tárgyává. Ezen belül a következő kérdésekkel foglalkozik: *a.* helyiség, *b.* technikai felszerelés, (katalógus-szekrények, állványok, íróasztalok, írógépek, sokszorosító berendezések), *c.* referenzsegédkönyvtár, *d.* elhelyezés, *e.* személyzet, *f.* felmerülő költségek.

Az I. sz. függelékben a szerző példákkal kíván szolgálni a nemzeti bibliográfiai szolgálatok működésére. Be akarja mutatni, ahogy bevezetőben megjegyzi, hogy a különböző országok hogyan oldják meg az ebben a kézikönyvben taglalt problémákat, tekintetbe véve hagyományaikat és a rendelkezésükre álló feltételeket. Példának az Észak-Amerikai Egyesült Államokat, Dániát és San Domingót veszi, mint egymástól több szempontból lényegesen különböző államokat, és bibliográfiai szolgálatuk szervezetét teljes részletességgel tárgyalva megállapítja, hogy ezen országok egyike sem rendelkezik olyan bibliográfiai központtal, amely minden funkciót ellátna, mégis lényegében egyetlen feladat sem marad megoldatlan, mert különböző intézmények vállalják és végzik. A példának felhozott államok közé célszerű volna a Szovjetuniót is felvenni, amelynek nemzeti bibliográfiai szolgálata egészen sajátos, tanulságos és figyelemre méltó. A II. sz. függelék a kötelespéldány-beszolgáltatást szabályozó törvényeket és rendeleteket ismerteti Nagy-Britanniában, Franciaországban és Dániában. A függelékhez egy tárgykörök szerint és azon belül abc-rendben csoportosított bibliográfia csatlakozik, s a művet tipográfiailag is jól áttekinthető alfabetikus mutató zárja be.

LARSEN kézikönyve igen szép anyagot rendszerez, sok érdekes szempontot vet föl, s az Unesco céljainak megfelelően hathatós segítséget ad bibliográfiai szolgálatuk kiépítésében nemcsak az e téren elmaradt államoknak, hanem a fejlett bibliográfiai apparátussal rendelkező országoknak is. Bár bevezetőben eleve hangsúlyozza, hogy célja kizárólag gyakorlati, mégsem helyeselhetjük, hogy az elméleti alapvetést szinte teljesen mellőzi, minthogy az elmélet és a gyakorlat a valóságban egészen egybefonódik. Ezt a hiányosságot célszerű lenne a második kiadásban pótolni. A mű értékét nem csekély mértékben növeli, hogy újabb ösztönzést ad a nemzeti bibliográfiai szolgálatok nemzetközi együttműködéséhez, és ezáltal jelentős mértékben előmozdítja a népek közötti béke és kulturális kapcsolatok megerősödését.

Adolf Dresler : Die älteste periodische Zeitung und Zeitschrift. München, Pohl und Co. 1953. 24. l. 2 t.

Az egyetemes sajtótörténet legtöbbet vitatott kérdései közé tartozik az, hogy mikor és hol jelent meg a legrégebb nyomtatott újság. A vitára és a különböző véleményekre nemcsak az újonnan felfedezett régi hírlapok adtak okot, hanem az a körülmény is, hogy a sajtótörténészek az újság fogalmát nem értelmezték egységesen. Abban azonban általában egyetértettek, hogy az első valóban rendszeresen megjelenő újság az 1609-ben indult *Relation* és az *Aviso* volt. Adolf DRESLER kis művében egy eddig figyelembe nem vett lapra, a Bodeni tó mellett elterülő kis svájci városkában, Rorschachban 1597-ben megjelent újságra hívja fel a figyelmet, amelynek teljes évfolyamát az augsburgi Staats- und Stadtbibliothek-ban találta meg. (További nyolc füzet található még a müncheni Bayrische Staatsbibliothekban is.) Ez a hírlap tizenkét évvel a *Relation* és az *Aviso* előtt, szabályos időközökben: havonként jelent meg, vagyis a legrégebb eddig ismert rendszeresen megjelenő újsággal állunk szemben. A lapon — az 1609-es hetilapokkal ellentétben — megtaláljuk a szerkesztőnek, Samuel DILBAUMnak és a nyomdásznak, Leonhard STRAUBnak a nevét. A negyedréteg nagyságú füzet terjedelme 6–12 lap között ingadozik. A cím az egész oldalt elfoglalja, a hónap nevével kezdődik és mint a *Neue Zeitung*oknál, itt is a tartalom rövid kivonatát adja. Az egész évfolyam részére utólag éves címlapot is készítették, amelynek ezt a címet adták: „Annus Christi, 1597. Historische erzöhlung/ der fürnembsten Geschichten vnd handlungen /so in diesem 1597. Jahr/ vast in gantzem Europa, denckwürdig abgelauffen.” E cím alatt egy fametszet látható, az alatt pedig a nyomdász neve.

A *Rorschacher Monatsschrift* (DRESLER e címet adta az egyébként számonként különböző és terjedelmes címmel megjelenő újságnak) két ember együttműködéséből jött létre. Az egyik STRAUB Leonhard, a nyomdász, aki a zürichi FROSCHAUERTÓL és a bási FROBENTÓL tanulta ki a nyomdászatot, majd szülővárosában, St. Gallenben rendezett be nyomdát. Itt többször összeütközésbe került a cenzúrával tiltott iratok kinyomása miatt, míg végül 1584-ben, családjával együtt kiutasították St. Gallenből. Ezután Tübachban folytatta működését, de kiadványain „Rorschach am Bodensee”-t tüntetett fel megjelenési helyként, ahol papír- és könyvkereskedést rendezett be. Itt adta ki 1597-ben a *Rorschacher Monatsschrift* is. A szerkesztő, Samuel DILBAUM, korának egyik legjelentősebb publicistája volt. A wittenbergi egyetem elvégzése után Augsburgban előbb tanárként működött, majd később könyvkereskedést nyitott. 1594-től kezdve aktuális eseményekről szóló jelentéseket (*Neue Zeitungokat*) kezdett publikálni. Ilyeneket egyébként a nyomdász STRAUB is adott ki. Mindketten foglalkoztak könyvkereskedéssel is; valószínűleg ilyen minőségben kerültek közelebbi kapcsolatba egymással. Bár több mint kétszáz kilométer távolságban voltak egymástól, kettejük együttműködését az Augsburg és Kelet-Svájc között meglévő kiépült kapcsolatok nagymértékben elősegítették.

DRESLER az újonnan felfedezett újságot be is iktatja az időszaki sajtó fejlődésének láncolatába. Visszautasítja azt a véleményt, amely a *Neue Zeitungoktól* elvitatta az újság-jelleget. A kontinuitásra szerinte az első példát nem a *Messrelatiok*, hanem az ún. „számozott” *Neue Zeitungok* adják. 1566-tól kezdve ugyanis többször megkísérelték, hogy az addig csak egyetlen alkalommal megjelent újságlapokat folytatólagosan, sorszámozva adják ki. Erre azért volt szükség, mert főleg a török háborúkról folyamatosan érkeztek hírek, ezeknek közlése céljából jelentették meg többször is, sorszámokkal ellátva e *Neue Zeitungokat*. E számozott újságlapok azonban a szabályos időközönként való megjelenéshez vezető következő lépést már nem tudták megtenni. De a nem periodikus *Neue Zeitungoktól* a periodikus lapokhoz vezető átmenet-típust DRESLER szerint a tavaszi és őszi vásárok alkalmával kiadott *Messrelatiok*ban se kereshetjük, mert ezek

meg az aktualitást nélkülözik, hiszen régi, 2–5 hónapos híreket közölnek. E vásári relációkat az évkönyvek és kalendáriumok közé sorolja, amelyek csupán a könyv és az újság között alkotnak átmenetet. A sajtó fejlődésében ezt az oly nagy jelentőségű lépést elsősorban a *Rorschacher Monatsschrift* tette meg. Formailag és tartalmilag egyaránt még sok szál fűzi a *Neue Zeitungen*hoz, de a rendszeres, havonkénti megjelenés már a periodikus lapokhoz kapcsolja. Az időszaki sajtó fejlődése a *Rorschacher Monatsschrift*től DRESLER szerint egyrészt az 1609-es hetilapokhoz, másrészt pedig azokhoz a folyóiratokhoz vezet, amelyek közül eddig a legrégebbnek a lipcei *Acta Eruditorum*ot tekintjük 1682-ből.

KÓKAY GYÖRGY

Bibliographie der versteckten Bibliographien aus deutschsprachigen Büchern und Zeitschriften der Jahre 1930–1953. Bearb. v. d. Deutschen Bücherei. Leipzig 1956, VEB Verlag für Buch- und Bibliothekswesen. 371 l. 27 cm.

A *Sonderbibliographien der Deutschen Bücherei* harmadik köteteként megjelent tekintélyes munka az 1930–1953 években megjelent rejtett — azaz könyvekben, gyűjteményekben, folyóiratokban közzétett — bibliográfiákat veszi számba, s felőleli nemzet-országon kívül a külföldön megjelent német nyelvű irodalom rejtett bibliográfiáit is. A munka alapját a Deutsche Bücherei felvilágosító szolgálata számára készülő katalógus képezte, melyet 1930 óta vezetnek a rejtett bibliográfiákat tartalmazó kiadványokról. Ezt a felvilágosító szolgálatban kitűnő szolgálatokat tett segédeszközt dolgozták át, egészítették ki a megjelent kötetben.

Tekintetbe vették minden kiadványfaj rejtett bibliográfiáit, tehát zeneművek és térképek stb. címjegyzékeit is. Figyelmén kívül hagyja a mű a bibliográfiákkal rokon kézikönyvekben: mint enciklopédiákban, szaklexikonokban, irodalomtörténetekben szükségyszerűen közzétett bibliográfiai adalékokat, kiadói katalógusokat, újdonságjegyzékeket, valamint esetleges jellegük miatt a folyóiratok ismertetési rovatában közzétett bibliográfiai adalékokat, továbbá a folyóiratok mutatóit, szabadalmi leírások jegyzékeit; végül az ellenőrző tanács rendelete értelmében a militarista, nemzeti szocialista, a szövetséges hatalmak ellen írott és a gyarmati irodalom rejtett bibliográfiáit.

Ami a rejtett bibliográfiák terjedelmét illeti, általában csak a 60 címenél nagyobb irodalomjegyzékeket vették fel. Ehhez a határhoz azonban nem ragaszkodtak mereven, hanem az aktuális, jelentős, feltáratlan témák kisebb terjedelmű irodalomjegyzékeit is feldolgozták. Hasonló esetekben itt-ott 1930 előtti rejtett bibliográfiákat is figyelembe vettek, azon célkitűzés megvalósítására, hogy a még aktuális tudományos irodalom minél tökéletesebb számontartását előmozdítsák.

Az adatok elrendezése a tárgyszavak — és pedig a lehetőleg szűk tárgyszavak — betűrendje. A rokonértelmű szavakról, a rokonterületek tárgyszavairól bőségesen ad utalást a munka. A homonimák zárójelben megkülönböztető magyarázatot kapnak. Az egyes bibliográfiai adalékokat egyetlen helyen közlik. Feltalálásuk könnyű: a gondos utalások és a kötet végén közzétett, a *Deutsche Nationalbibliographie*-ből ismert szakszavak adott tárgyszómutató alapján. A címleírások természetesen a bibliográfiát tartalmazó mű leírását adják, közelebről meghatározva a bibliográfia helyét a műben (kötet, lapszám, egyes fejezetek végén, lábjegyzetben stb.). Közlik a bibliográfia elrendezését (szisztematikus, időrendi), kiterjed-e folyóiratcikkekre, felőleli-e nemzetközi irodalmat stb.

A rejtett bibliográfiák számbavételét a Deutsche Bücherei 1954. évtől *Jahresverzeichnis der Bibliographien des deutschen Schrifttums* címen folytatja. Ebben a lényegesen kisebb számú önállóan megjelent bibliográfiákkal együtt rendszeresen közölni fogja a német nyelvű tudományos irodalom rejtett bibliográfiáit. G. A.

Grada za bibliografiju jugoslavenske periodike. Ured. Mate UJEVIĆ. Zagreb 1955, 440 l. (Anali Leksikografskog Zavoda FNRJ Sv. 2.)

A Jugoszláv Federatív Népköztársaság Lexikográfiai Intézete, amely Zágrábban működik, nagyarányú és jelentős tudományos vállalkozásba kezdett, midőn elhatározta, hogy elkészíti a *Jugoszláv periodikák központi katalógusát és bibliográfiáját* (*Bibliografija i Centralni katalog jugoslavenske periodike*). A munka elvégzését elsősorban az teszi szükségessé, hogy nem áll rendelkezésünkre semmiféle összefoglaló áttekintés a délszláv népek sajtójáról. A felszabadulás utáni sajtótermékek jegyzékét közli az 1950-ben Belgrádban megjelent *Bibliografija jugoslovenska listova i časopisa*, 1950-től kezdve pedig folyamatosan a *Bibliografija Jugoslavije*. Az 1945 előtti periodikákra vonatkozóan azonban csak egyes adalékok találhatók az egyes népek összefoglaló bibliográfiáiban (l. Magy. Könyvszle, 1956, 159—60. l.) és a Belgrádban 1911-ben megjelent *Jugoslovenska štampa* című kiadványban. Az elmúlt években elkészült a bosnyák (PEJANOVIĆ, Đorđe : *Štampa Bosne i Hercegovine 1850—1941*, Sarajevo 1949) és a horvát sajtó bibliográfiája (BLAŽEKOVIĆ, Tatjana : *Fluminensia croatica*, Zagreb 1953), az összefoglaló délszláv sajtóbibliográfiát azonban az említett kiadványok együttesen sem pótolhatják.

A rendkívül bonyolult és hosszadalmas munkát a Lexikográfiai Intézet számos külső szakember közreműködésével végzi. Mindenekelőtt a jugoszláviai könyvtárak periodika-állományát vették számba, s ennek a rész munkálatnak az eredményét tették közzé az intézet évkönyvei második köteteként.

A *Grada* célkitűzése kettős : egyrészt adalékokkal kíván szolgálni a készülő végleges periodika-bibliográfiához, s tulajdonképpen nem más, mint annak első, részleteiben még ki nem dolgozott és nem teljes változata ; — másodsorban pedig a teljes bibliográfia megjelenéséig kézikönyvet óhajt adni a sajtó kutatóinak kezébe.

Az intézet munkatársai 777 jugoszláviai könyvtár periodika-állományát dolgozták fel, s betűrendben több mint 10000 címet közölnek. A jegyzékben szerepelnek az összes Jugoszláviában kiadott újságok, folyóiratok, periodikák (bibliográfiák és egyéb periodikusan megjelenő sorozatos kiadványok is), a délszláv nyelveken kiadott külföldi sajtótermékek s a külföldön, nem délszláv nyelveken, de délszlávok által kiadott vagy délszláv vonatkozású periodikák (pl. az amerikai kivándorló-sajtó). A kiadvány elsősorban lelőhelyjegyzék, s csak a legrövidebb címleírást adja : a címen s az esetleges alcímen kívül közli a megjelenési helyet és az első évfolyam (vagy ha a könyvtárakban az nem található meg, akkor a meglévő évfolyam) megjelenési idejét. Számos esetben feltünteteti a címváltozásokat is, de ebben a tekintetben igen messze van a teljességtől. A könnyebb kezelés végett jó lett volna a változott címekre is utalni a betűrendes felsorolásban. Semmiféle adatot nem közöl a jegyzék a szerkesztőkre és az egyes kiadványok életartamára vonatkozóan. A kiadvány nagy tudományos gyakorlati értékét s használhatóságát annak köszönheti, hogy valamennyi cím után feltünteteti, hogy az illető periodika melyik jugoszláviai könyvtárban található meg, s a legtöbb esetben a jelzetet is közli. Ezzel nagymértékben megkönnyíti a kutatók munkáját, s igen nagy szolgálatot tesz a nemzetközi tudományos csere területén is, mert a külföldi kutatóknak pontos tájékoztatást ad arról, hogy a szükséges anyagot hol találhatják meg.

Igen érdekes a partizánsajtó bibliográfiája, amelyet a könyv végén külön közölnek. Ebből kiderül, hogy a népi felszabadító háború idején több mint 1200 különböző sajtótermék jelent meg Jugoszláviában.

A *Grada* magyar szempontból is számos értékes adatot tartalmaz : az 1918 előtt Magyarországon megjelent délszláv periodikákat és az 1919 és 1945 között Jugoszláviában megjelent magyar nyelvű újságokat és folyóiratokat (186 magyar címet közöl).

Az utószó hangsúlyozza, hogy ez a bibliográfia csak kísérlet a jugoszláv sajtó felmérésére, s természeténél fogva számos hiánya van : adatai nem teljesekek, nem vég-

legesek. Hiszen egyik főfeladata éppen az, hogy segítségével megállapíthassák a hiányokat, kiegészíthessék és kijavíthassák a pontatlan felvételeket. A *Grada* segítségével már meg is indult a munka második szakasza, amelynek során — reméljük minél előbb — elkészül a teljes és végleges jugoszláv sajtóbibliográfia.

Az összefoglaló sajtóbibliográfia a magyar bibliográfianak is régi és súlyos adósága. Elkészítése igen gondos előkészületeket, pontos szervezést, számos részletmunka összehangolását és nagy munkatársi gárda mozgatását kívánja. Ezen a téren számos hasznos tapasztalattal szolgálhat számunkra a zágrábi Lexikográfiai Intézet nagy vállalkozása. Reméljük, hogy ezeket a tapasztalatokat minél előbb alkalmunk lesz hasznosítani. Mivel népeink sajtótörténete sok tekintetben összefonódik, s tekintélyes kiegészítő anyaggal és részletadallékkal szolgálhatunk egymásnak, kívánatos lenne, ha a jugoszláv és magyar sajtóbibliográfia és sajtótörténet munkálatai között szorosabb együttműködés jönne létre.

KATUS LÁSZLÓ

Három kiadvány a Bolgár Népköztársaságban folyó bibliográfiai munkáról.

(*Bolgarszkij Bibliograficeszkij Insztitut im. Elina Pelina. Deszjatiletjnaja dejatel' noszt' 1945—1955.* [Az Elin Pelinről elnevezett Bolgár Bibliográfiai Intézet 10 éves tevékenysége. 1945—1955.] Szofia, Nauka i Iszkussztvo, 1955. 29. l. — *Kakvo da csetem po bibliotecsno delo i bibliografija. Preporocitelna bibliografija.* [Mit olvassunk a könyvtárügyről és a bibliográfiáról? Ajánló bibliográfia.] Szofia, Nauka i Iszkussztvo, 1955. 47 l. — *TRENKOV Hr.: Szpravocno-bibliografszkata rabota v maszovata biblioteka. Rökovodszto za nacsinaescija bibliotekar.* [Bibliográfiai tájékoztató szolgálat a tömegkönyvtárakban. Tankönyv kezdő könyvtárosok számára.] (Szofia, 1953.) Nauka i Iszkussztvo, 97 l.)

Az a három kiadvány, amelyet itt ismertetünk, a Bolgár Népköztársaságban folyó bibliográfiai munkáról közöl adatokat, s olyan részleteket világít meg, amelyek nálunk is érdeklődésre tarthatnak számot. Mindhárom kiadvány szerzője, illetőleg összeállítója Hriszto TRENKOV, a kiváló bolgár könyvtári szakember, a Bolgár Bibliográfiai Intézet tudományos titkára.

Az *Elin Pelinről elnevezett Bolgár Bibliográfiai Intézet 10 éves tevékenységéről* szóló beszámoló többet mond, mint amennyit címe elárul, mert nemcsak az 1955-ben lezárult tíz esztendő eredményeit közli, hanem kitér a bolgár könyv és a bolgár bibliográfia történetére is.

Az 1852. évi első bolgár bibliográfiai jegyzék csak szerény kezdet volt, a jóval később meginduló rendszeres bibliográfiai tevékenység igénytelen előhírnöke. A rendszeres bibliográfiák kiadását az 1897-ben kiadott kötelepéldány-beszolgáltatási törvény megjelenése tette lehetővé. A Szófia Nemzeti Könyvtár bibliográfiai jegyzékekben számolt be a kötelepéldányként birtokába jutott új bolgár nyomdatermékekről. Néhány lelkes könyvtári szakember látott hozzá ehhez a munkához, amely az állam részéről sem elismerésben, sem támogatásban nem részesült, s a társadalom közönyével találkozott az a kezdeményezés is, amellyel 1918-ban sikertelenül kísérelték meg egy kulturális egyesület formájában működő bibliográfiai intézmény megalakítását. A szépen elgondolt terv megvalósítását két évtizeddel később az tette lehetővé, hogy Cvetana SZABEVA-RASEVA végrendeletében egyik ingatlanát a megalakítandó Bolgár Bibliográfiai Intézet céljaira hagyományozta. Az intézet ekkor meg is alakult, s a szükséges állami jóváhagyás elnyerése után 1941-ben meg is kezdte működését, amely az adott nemzetközi helyzetben csak igen szerény keretek között mozoghatott. 1941-től 1944-ig egyetlen szakember dolgozott az intézetben, s ez idő alatt az intézet kiadásában mindössze négy kiadvány látott napvilágot.

A felszabadulás után a helyzet lényegesen megváltozott. A bolgár nép új állama megértve a bibliográfiai munka kulturális jelentőségét, lényeges támogatást folyósított az intézetnek, s végre megindulhatott az a céltudatos munka, amelynek ma is tanui vagyunk.

Az intézet T. BOROV professzornak, a szófiai egyetem könyvtártudományi és bibliográfiai tanszéke vezetőjének igazgatása alatt kezdetben autonóm tudományos intézet volt, 1948 óta azonban állami intézményként működik, s 1949-ben vette fel címébe ELIN PELIN, a nagy bolgár író nevét.

Az intézetben, amelynek felettes hatósága a Népművelési Minisztérium, jelenleg 43 státusba sorozott alkalmazott dolgozik. Az igazgató és helyettese, a tudományos titkár irányításával külön osztályok foglalkoznak a folyó bibliográfiákkal, a retrospektív bibliográfiákkal, a marxista—lenini irodalom bibliográfiájával, a bibliográfiai statisztikával és a bibliográfia módszertani kérdéseivel. Az intézetnek saját nyomdája is van. Az igazgató munkájában egy tudományos és egy adminisztratív ügyekben illetékes tanácsadó testület támogatja.

Az intézet feladata kezdetben csupán a Szófiai Nemzeti Könyvtár által kiadott *Bölgarszki Knigopisz* szerkesztésében való közreműködés volt, 1953-ban azonban az intézet vette át annak szerkesztését, s ugyancsak az intézet adja ki már 1952 óta a bolgár folyóiratok és hírlapok cikkeinek havonta megjelenő bibliográfiai jegyzékét is.

Nagy munkát végez az intézet a bolgár könyv 75 esztendő (1878—1953) repertóriumának összeállításával. Az összegyűjtött anyag eddig mintegy 130 ezer könyv és folyóirat adatait tartalmazza. Az anyaggyűjtés 1953-ra készült el, jelenleg a szerkesztés és a hiányok kiegészítésének munkája folyik.

A Bolgár Kommunista Párt V. kongresszusa után vette kezdetét a marxista—leninista irodalom bibliográfiájának kiadása.

Az intézet bibliográfiai módszertani segítséget nyújt a könyvtárosoknak és az olvasóknak, s 1952 óta számos esetben adott statisztikai tájékoztatást a bolgár könyv- és folyóiratkiadásról.

Az intézetnek saját könyvtára van, bibliográfiai, könyvtártudományi és könyvtártechnikai könyvekből, s ez a könyvtár 25 000 kötet könyvvel és 250 rendszeresen előfizetett külföldi szakfolyóirattal ma az ország legnagyobb könyvtártudományi közgyűjteménye.

Egy ideig járulékos feladatként hárult az intézetre a könyvtárosképzés is. Ezt a feladatot 1950-ben a tömegkönyvtárosok szakképzését illetően az Állami Könyvtári Intézet vette át, a tudományos könyvtárosok szakképzése pedig 1953 óta a szófiai egyetem történeti-filozófiai fakultásán folyik, ahol ekkor könyvtártudományi és bibliográfiai tanszéket létesítettek.

Járulékos feladatként végezte az intézet 1949-től 1953-ig az ajánló bibliográfiák kiadását is, amely ekkor a Szófiai Nemzeti Könyvtár hatáskörébe került. Ugyancsak e könyvtár intézi most a nemzetközi könyveserét is, amelyet 1946—1953 között az intézet bonyolított le.

Az 1945—1955-ig terjedő évtizedben a Bolgár Bibliográfiai Intézet 12 bibliográfiai kiadványsorozatában 103 önálló tanulmány és bibliográfiai jegyzék jelent meg 110 580 példányban. Ezek mellett került rendszeres kiadásra a már korábban említett két bibliográfiai folyóirat, a *Bölgarszki Knigopisz* és a *Letopisz na Periodicsnija Pecsat*, amelyekből az intézet kiadásában eddig összesen 273 szám jelent meg.

A közeli jövő nagy feladataiként a bolgár könyv és a bolgár folyóiratok 15 kötetes nagy repertóriumának sajtó alá rendezése, az elmúlt 100 esztendőben megjelent bolgár periodikák legfontosabb cikkeinek analitikus feldolgozása, egy bolgár bibliográfiai szótár

összeállítása s a Bulgáriáról szóló külföldi kiadványok adatainak összegyűjtése és kiadása áll az intézet előtt.

A Bolgár Bibliográfiai Intézet 10 éves tevékenységéről szóló jelentés komoly eredményekről és figyelemre méltó tervekről számol be, s rávilágít arra a céltudatosan irányított fejlődési folyamatra is, amelynek során az intézet a legfontosabb bibliográfiai feladatokat magára vállalva, s a profiljához nem tartozó teendőket az azokra illetékesebb szerveknek átengedve odáig jutott, hogy mind szervezetében, mind funkcióiban mintaszerű bibliográfiai szerv legyen.

Mit olvassunk a könyvtárügyről és a bibliográfiáról című füzet célja: megkönnyíteni a könyvtári szakra készülők tanulmányait, s gyakorlati és tudományos segítséget nyújtani a bolgár könyvtárak bibliográfiai munkája számára. A jegyzék az 1955. május 15-ével zárult utolsó 3–4 esztendő könyv- és folyóiratanyagát közli. Az egyes címleírások a megfelelő fejezeteken belül fontossági sorrendben követik egymást, s a fontosabb címek után rövid annotációkat találunk.

A legtöbb címet a könyvpropagandáról és az olvasók irányításáról szóló fejezetben találjuk (60 cím). A bolgár könyvtárügyre 44 cím vonatkozik, s 25 a Szovjetunió könyvtárügyéről, 14 pedig a népi demokráciák könyvtárügyéről szól. Ez utóbbiak között magyar vonatkozású címleírást is találhatunk (*A könyvtárak fejlődése Magyarországon*, Vaszil Kolarov Állami Könyvtár 1951. évi értesítője, 64–69. l.). A bibliográfiai munkáról a füzet 24 címleírást közöl.

A bibliográfiai jegyzék után rövid tájékoztató cikk következik arról, hogy a szakemberek hol találhatják meg a jegyzékben nem szereplő régebbi bolgár és szovjet szakirodalom adatait, s hogyan használhatják fel munkájukban a Bibliográfiai Intézet kiadványait és bibliográfiai tájékoztató szolgálatát.

Hriszto TRENKOV: *Bibliográfiai tájékoztató szolgálat a tömegkönyvtárakban* című könyve a bolgár Tudományos Művészeti és Kulturális Bizottság kiadványsorozatában 2 000 példányban jelent meg. Ahogy belső címlapja is mondja: kézikönyv a kezdő könyvtárosok szakmai oktatásához.

Bevezető részében definiálja a bibliográfiai tájékoztató tevékenységet, foglalkozik annak fontosságával, s beszámol a bibliográfiai tájékoztató szolgálat fejlettségéről a Szovjetunió könyvtáraiban. Ezután részletesen megmagyarázza, hogy a könyvtárosnak milyen segédkönyvekre van szüksége bibliográfiai tevékenységében. Foglalkozik a bibliográfiai munka módszereivel és formáival, kitér az ajánló bibliográfiák összeállításának részleteire, közli a címleírási szabályokat, az annotációk készítésének módját, s felsorolja a helyes könyvpropaganda legfontosabb eszközeit. Az utolsó két fejezet a bibliográfiai tájékoztató munka megszervezésére vonatkozó hasznos tanácsokat ad. A könyv számos helyen utal arra a nagy segítségre, amelyet a tömegkönyvtárak bibliográfiai tájékoztató munkája számára az Elin Pelin Bolgár Bibliográfiai Intézet s annak kiadványai jelentenek.

A füzet függelékében két igen hasznos bibliográfiai jegyzéket találunk. Ezek közül az első a bibliográfiai munka elméletére és gyakorlatára vonatkozó könyvek és folyóiratcikkek bibliográfiai adatait közli. A második azoknak a legfontosabb bolgár és szovjet kiadványoknak szakok szerint csoportosított jegyzéke, amelyeknek a tömegkönyvtár segédkönyvtárában helyet kell foglalniuk.

A második jegyzékben felsorolt 445 cím között a mi szempontunkból is különös érdeklődésre tarthatnak számot a szótárak, hiszen korszerű bolgár szótárakkal a mi könyvtárainkban is csak ritkán találkozunk. A jegyzékben felsorolt szótárak kivétel nélkül a legutóbbi 10 esztendőben jelentek meg, s szerepel közöttük több olyan orosz-, német-, angol-, francia-, és olasz-bolgár szótár is, amelyeknek egyikét-másikat a mi könyvtárainkban is szívesen látnánk.

Az enciklopédiák terén azonban már lényegesen rosszabb a helyzet. A felszabadulás óta eltelt évtizedben nem jelent meg új bolgár lexikon. A bolgár könyvtárak két régi bolgár enciklopédiát használnak, az egyik a DANCsov-féle (1720 l.) amely 1936-ban jelent meg, a másik KASZOROV háromkötetes enciklopédiai szótára, amelyet 1899 – 1907-ig adtak ki. Bár az új bolgár enciklopédia összeállításának munkálatai már megindultak, a tájékoztató szolgálatot végző bolgár könyvtáros számára egyetlen korszerű lexikon áll rendelkezésre, a kitűnő szovjet *Bolszaja Enciklopédia*, amely minden nagyobb bolgár könyvtárban megtalálható.

MARKOS BÉLA

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve IV. (1949–1954) Bp. 1955.
Egyetemi ny. 154 l. (A Fővárosi Könyvtár Évkönyve XVI.)

Hat évi szünet után újból megjelent a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve*. 1949–1954 sajátos módon egy lezárult fejlődési szakasz két szélső dátuma mind az ország, mind a Szabó Ervin Könyvtár történetében. Hatalmas arányú fejlődés és sok hiba jellemezte ezt a korszakot országos és könyvtári viszonylatban is. Az *Évkönyv* mindkettőt híven tükrözi és pontot tesz a hatéves időszak végére.

1949 szinte teljesen új szakaszt nyitott a könyvtár életében. Ettől kezdve egy új típusú könyvtárral állunk szemben, amely hatalmas részt vállalt a kulturális forradalom harcából. A „Sturm und Drang” kora volt ez a könyvtár életében. 1954-ben ez a korszak véget ért, s a nem véletlenül 1955-ben megjelent *Évkönyv* végleg lezárta, hogy kezdetét vegye egy új, nyugodtabb, minőségileg nagyobb igényű fejlődés.

Az *Évkönyv* első része beszámoló az 1949–1954-es évek munkájáról. A beszámoló tárgyilagosságra törekszik; az eredmények mellett nem feledkezik meg a hibákról sem. Imponáló számok tükrében mutatja be a jelentési időszak alatt megtett hatalmas utat: a könyvtár sikerrel birkózott meg a feladattal, hogy egész Budapestet átfogó közművelődési könyvtárhálózatot hozzon létre. A fiókhálózatot kellett legelőször gyarapítani, az új fiókokat megfelelő könyvekkel és könyvtárosokkal ellátni. A könyvtár sikerrel hajtotta végre a feladatot, hat év alatt 23 új fiókot létesítettek, főleg a munkáslakta kerületekben. 1950-től kezdve fokozatosan leváltak és önállósultak a fiókkönyvtárak, 1954-re ez a folyamat teljesen befejeződött. Ezzel a munkával párhuzamosan kellett magát a központi könyvtárat is fejleszteni, és meg kellett találni helyét a budapesti könyvtári hálózatban. Ezt a nem könnyű problémát is megoldotta a könyvtár: „Központunk nyilvános városi könyvtár, amely legmagasabb szintű közművelődési igényt elégít ki és a társadalomtudományok, a pedagógia és a Budapesttel kapcsolatos táji feladatok területén a tudományos kutatást szolgálja.” Az eredmények nem egy csapásra, hanem kísérletezgetések, eredményes és sikertelen akciók után születtek meg. A jelentés őszintén elemez minden nagyobb munka-mozzanatot, amely a hat esztendő során megvalósult vagy kudarcba fulladt. Ez az őszinteség nagy erénye a jelentésnek, és segítője lesz a további munkának is.

A jelentés után a könyvtár fennállásának 50 éves évfordulójáról számol be az *Évkönyv*. Elmondja az előkészületeket, az ünnepség lefolyását, és kivonatossan közli az elhangzott beszédeket. Ugyanebben a részben közöl nekrológokat a könyvtár halottairól.

Az *Évkönyv* második része a könyvtár dolgozóinak cikkeit tartalmazza.

Az első tanulmány történeti tárgyú, a címe: *Reakciós hadjárat Szabó Ervin, a könyvtárpolitikus ellen*. Szerzője, REMETE László nagy anyagismerettel fogott hozzá a munkához, a tanulmány mégis magán viseli a sematikus történetírás bélyegét, főleg a módszert illetően. Érződik, hogy a cím volt meg először, és a szerző a forrásanyagból ehhez keresett idézetet; ha nem talált odavágót, a kommentárral alakította megfelelővé. A WLASSICS beszédeiből kiragadott három idézetből például senki más nem jutna

olyan messzemenő következtetésekre. A másik hiba, hogy SZABÓ Ervint úgy állítja be, mint aki jóformán egyedül küzd a közművelődési könyvtárak ügyéért, eltekint a SZABÓ Ervin által annyit emlegetett külföldi példáktól, és egy szóval sem említi például FERENCZI Zoltánt. Ebből az elszigetelésből következik paradox módon, hogy magát SZABÓ Ervint is megrágalmazza: „Hogy Szabó Ervin 1904-től vezetője, 1911-től — 1918-ban bekövetkezett haláláig — igazgatója lehetett és maradhatott a Fővárosi Könyvtárnak, azt mindenekelőtt elméleti tévedéseinek »köszönhetjük« — írja, és nagy óvatosan utal egy jegyzetszámmal RÉVAI SZABÓ Ervin tanulmányára. Éppen REMETÉNEK, aki sokat foglalkozott a kérdéssel, és dokumentumok álltak rendelkezésére, kellett volna ezt az állítást cáfolni, még ha el is hangzott volna. Sokkal jobb és SZABÓ Ervin emlékéhez méltóbb lenne a tanulmány, ha szerzője kétségtelenül nagy anyagismeretét a problémák konvenciómentes kidolgozására használja fel.

A második tanulmány, ZOLTÁN József tollából, a könyvtár bibliográfiai munkásságáról számol be. Vázlatosan áttekinti a könyvtár felszabadulás előtti bibliográfiai tevékenységét, s kritikus szemmel vizsgálja meg az 1946 utáni munkát. Rámutat a különböző bibliográfiatípusok elemzése során a fontosabb elvi és gyakorlati kérdésekre, s ennek kapcsán felvázolja az új, nagyobb igényű terveket és a jövő feladatait. A szűkszavú tanulmány világos, áttekinthető képet nyújt a bibliográfiai osztály nagyarányú munkájáról.

Talán a legértékesebb, mindenesetre a legérdekesebb és a legtöbb munkát igénylő tanulmány a G. NYILAS Márta vezette munkaközösség tanulmánya: *Az új magyar irodalom olvasása a kerületi könyvtárakban*. Három, különböző könyvválománnyal és olvasóközönséggel bíró kerületi fiókban végzett a munkaközösség felmérést. Az eredményt három táblázatba dolgozták bele, melyek több oldalról, nagyon szemléletesen világítják meg a kérdést. De nem állnak meg a táblázatoknál, hanem következtetéseket vonnak le belőlük a műfaji megoszlást, a keresettséget, a népszerűséget, a könyvpropaganda határfokát illetően és egy sor más, a könyvtárost, kiadót és írók egyaránt foglalkoztató kérdésben. Ezek a következtetések jók és elgondolkodtatók, de a munkaközösség nem tette meg a következő lépést, nem vizsgálta meg az adatokat, főleg nem a közölt olvasói véleményeket magasabb, művelődéspolitikai és olvasás-pszichológiai szempontból. Pedig ezt a felhalmozott s az utóbbi években egyedülállóan szép anyag indokoltta tette volna. Kézenfekvő a következtetés, hogy helytelen irányba, irodalomellenesen irányítottuk az olvasók érdeklődését nem is a tartalom, hanem a pusztá történet felé. Ebből két dolog következett: egyrészt politikai képletek illusztrálását várják a művektől, másrészt úgy tekintik az irodalmi alkotást, mint nyomtatott pletykát, s ezért szeretik jobban a „magán”, mint az „üzemi” tárgyút. Ezzel függ össze, hogy nem vonták le a következtetést olvasóközönségünk műveltségét és irodalom-fogalmát illetően. A tanulmány így is nagyon értékes, és egy elkövetkező felmérésnél bizonyára tovább is lépnek, mint most.

Budapest története bibliográfiájának tervezetét ismerteti a következő tanulmányban ZOLTÁN József. A Fővárosi Könyvtár állított fel először az országban helyismereti gyűjteményt. A *Budapest Gyűjtemény*ből már a 20-as, 30-as években jelentek meg rész-bibliográfiák. Most, hogy a helyismereti bibliográfiák összeállításának ügye előtérbe került, a Szabó Ervin Könyvtárnak sokkal könnyebb helyzete volt, mint többi könyvtárunknak, melyek ilyen munka elvégzését vállalták magukra. 1954-ben indult meg a munka, s az *Évkönyv* már jelentős eredményekről számolhat be. A tervezet sokkal higgadtabb, körültekintőbb, mint az eddig ismert hasonló tervezetek. Az elhatárolások világosak, a szempontok teljesen kialakultak.

Módszertani szempontból nagyon érdekes kísérletről számol be ROMÁN József: a könyvtár marxista—leninista tárgyszavas katalógusáról. A katalógus „megkísérli egye-

síteni a tárgyszó-katalógus könnyű áttekinthetőségét a decimális katalógus rendszerességével". Az elgondolás és az eddigi gyakorlat szerint az egyes fogalmakat a legáltalánosabb tárgyszóra vezetik vissza, s a további fejlesztés a decimális szisztéma módján az általánostól az egyéni felé halad.

Érdekesen, példákkal illusztrálva ír BIKÁCSI Lászlóné a Szabó Ervin Könyvtár gyermekkönyvtáraiban folyó csoportos foglalkozásokról. 18-féle csoportos foglalkozásról számol be a tanulmány, a még kísérleti stádiumban levő módszerekről nem is szólva. Könyvtárosi és pedagógiai szempontból elemzi és bírálja a foglalkozásokat. Igen értékes útmutatásokkal szolgál az egyre színvonalasabbá váló gyermekkönyvtári munka számára.

A könyvelhelyezés, raktározás, leltározás problémáiról szól KONDOROSI Sándor tanulmánya. Bár csak a Szabó Ervin Könyvtárral foglalkozik, mégis minden könyvtár számára tanulságos, hiszen végső soron a problémák mindenütt hasonlóak, s a kísérletezgetés munkatöbbletét lehet megtakarítani egy-egy másutt kipróbált rendszer alkalmazásával vagy elvetésével. Még inkább általános érdeklődésre tarthat számot a tanulmány második fele, mely a leltározás és a kézikönyvek feldolgozásának és besorolásának modern módszereit ismerteti.

TISZAY Andor tanulmánya *A könyvtári kiállítások fejlődéséről* zárja a dolgozatok sorát. Néhány közlés a könyvtár ritkaságaiból (Elzevirek stb.), tudósítás a készülő könyvészeti szakszótárról és két nyelvű (orosz, francia) összefoglalás teszi teljessé az *Évkönyvet*.

BERECZKY LÁSZLÓ

A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 1955. Bp., 1956, (Ráday Gyűjtemény), 161. l. (Sokszorosítva).

A legfiatalabb magyar tudományos közgyűjtemény, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye – mely 1955. január 1-én létesült a nagyhírű Ráday Könyvtár és az egyházkerületi levéltár egyesüléséből – lép *Évkönyvével* a nyilvánosság elé, hogy tudományos munkájáról beszámoljon. Az *Évkönyv* biztató kezdetet, elmélyült és módszeres tudományos munkásságot, ötletes és széleskörű témaválasztást jelez. A tanulmányok különösen kitűnnek alapos levéltári megalapozottságukkal. Egyes értékezések sajnálatos rövidsége előadás-jellegükből következik.

BENDA Kálmán, (a levéltár vezetője) *Alvinczi Péter kassai prédikátor történeti feljegyzései 1598–1622 c. értekezésében* ismerteti a XVII. századi magyar függetlenségi harcok egy eddig ismeretlen forrását, vázolja – széleskörű egyetemes-történeti kitekin-téssel – a forrás keletkezését, és közli (magyar fordításban) a feljegyzések szövegét. SEGESVÁRY Viktor a Ráday Könyvtár XVIII. századi, RÁDAY Pál és Gedeon alatti fejlődéséről számol be; kitér a gyűjtés területeire, a beszerzés technikájára, az anyag tudományszakonkénti jellemzésére és a nyilvánosság kérdésére – mindmeggannyi oly kérdésre, melyek (különösen magánkönyvtár esetében) elsőrendűen érdekesek. ZSINDELY Endre általánosságban foglalkozik RÁDAY Gedeon életpályájával, tudományos, kultúr- és egyházpolitikai tevékenységével. A RÁDAYOK arcképét különleges színekkel egészítik ki HUSZÁR Lajos *Az éremgyűjtő Ráday Gedeon* és MÁLYUSZSNÉ Császár Edit *A Rádayak és hazai színjátszásunk* c. értekezéseikkel. A Gyűjtemény történetével és jelenlegi helyzetével foglalkozik PAP László főigazgató beszámoló jelentése az 1955-ben végzett munkáról, és BENDA Kálmán, aki a történeti kutatás és a magyar levéltárügy számára rendkívül tanulságosan és alaposan ismerteti a levéltár történetét és állományát, külön kitéréssel az 1710–1867 közti időben központi kormányzervek mellett működő egyházi megbízottak iratanyagát tartalmazó ún. „ágensi levéltár”-ra. Könyvtártörténeti és bibliográfiai szempontból jelentős a *Ráday Könyvtár ősnymtatványainak és antiqua*

könyveinek jegyzéke. CSÁJI Pál értekezése (Csíder Szabó Pál lelki éneke) egyház- és irodalomtörténeti érdekességű. NÉMETH Balázs cikke (Munkácsi Albert. Ormányság forradalmi lelkésze 1848/49-ben) politikai történeti szempontból jelentős: TÁNCSICS Mihály forradalmi hatásának kérdésével foglalkozik.

Érdeklődéssel várjuk az értékes *Évkönyv* további köteteit — tartalmához méltóbb kiállításban, tehát nyomtatásban.

TÓTH ANDRÁS

Dezsényi Béla—Falvy Zoltán—Fejér Judit: A magyar sajtó bibliográfiája 1945—1955. Bp., 1956, Művelt Nép. 159, 1 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai, 36.)

A Széchényi Könyvtár most megjelent sajtóbibliográfiája nemes hagyományokat követ: hírlaptára időszaki sajtónk egyedüli teljesnek mondható tárháza, és vezetői SZINNYEI óta sajtóbibliográfiáink összeállítói. A nagyszabású tervből, mely az 1705—1940 évek sajtóját lett volna hivatott feltárni, csak a bevezető kötet és két részlet jelent meg a második világháború okozta nehézségek miatt. Ezt a vállalkozást folytatja 1952 óta újból a Széchényi Könyvtár, és három kötetben (1705—1919, 1920—1944, 1945—1954) kiadja a magyar időszaki sajtó teljes visszatekintő bibliográfiáját. Ha e három kötet megjelenik, előnyösebb helyzetben leszünk nálunknál sokkal fejlettebb sajtójú és nagyobb bibliográfiái múlttal rendelkező országoknál, amelyek ugyan egyes koroknak nagyszabású bibliográfiáival rendelkeznek, teljes időszaki sajtójukról azonban bibliográfiai áttekintésük nincsen.

Vizsgáljuk meg e nagy bibliográfiai vállalkozás elsőnek megjelent kötetét azzal a különös gonddal, amely ilyen nemzetközi viszonylatban is jelentős műnek kijár. A bibliográfia az 1945—54 évek sajtótermékeit betűrendes elrendezésben közli; a függelék az egyetlen számban megjelent sajtótermékek és az idegen nyelvű lapok jegyzékét adja, valamint szak-, név- és földrajzi mutató. A nemzetközi megállapodások szerint közli az adatokat eddigi bibliográfiáinknál is nagyobb alapossággal és bőséggel: elsősorban az alcím- és szerkesztőváltozások pontos feltüntetésével tesz jó szolgálatokat. Mintaszerű kiadvány, éppen ezért sajnálatos az a kiadói szűkkeblőség, amely több helyen is megnyilvánult. Visszatekintő bibliográfiák hosszú időkre szólnak, standard munkáknak szánják, ezért hibáztatható, hogy helyszűke miatt meg kellett csonkítani a bibliográfiát. Ez elsősorban a mutatókra vonatkozik, melyek köztudomásúlag a bibliográfiák használhatóságát nagymértékben emelik. Ez a helyhiány okozta, hogy a szakmutató csak erősen válogatott folyóiratokat tartalmazhat, és hogy az egyetlen számban megjelent sajtótermékek csak a függelékben szerepelhetnek bibliográfiai adataik nélkül. Ez az oka nyilván annak is, hogy kronológiai mutató nem készült.

Inkább a következő kiadványok érdekében szeretnénk még néhány megjegyzést tenni. A bibliográfia adatai közt nem szerepel a sajtótermék jellegének ismertetése; közlése — úgy hisszük — segítené a kutatót. Ugyancsak a kutatást segítené elő, ha a sajtótermékek fő munkatársainak nevét is közölnék, mint tette pl. a nemrég megjelent olasz sajtóbibliográfia (RIGHINI, B.: *I periodici fiorentini 1597—1950*. Ennek az adatnak a felvétele nemcsak a bibliográfia használhatóságát, hanem, sajnos, terjedelmét is növelné.) A bibliográfia adatainak áttekinthetőségét mozdítaná elő, ha a sajtótermék indulásának és megszűnésének időpontját kiugró szedéssel nyomtatnák.

Végezetül még egyszer rá szeretnénk mutatni arra a nagy munkára, melyre a Széchényi Könyvtár hírlaptára vállalkozott: sajtótermékek gyűjtése, feldolgozása nagy feladat, sőt nagy felelősség. E munkában a Széchényi Könyvtár hírlaptára egyelőre

egyedül áll, többi könyvtárunknak még nincsen módja hírlapjaink gyűjtésére, — éppen ezért illeti köszönet, hogy a sajtótermékek gyűjtésén, megőrzésén túl, modern, nagyigényű bibliográfiát is adott a kutatók kezébe.

PAJKOSSY GYÖRGYGNÉ

Állam- és jogtudományi bibliográfia. 1954—1955. (Összeállította: NAGY Lajos) Bp., 1956. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 161 l. (Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 10. sz.)

Az *Állam- és Jogtudományi Bibliográfia* most megjelent kötete az 1954—1955. évek jogirodalmának terméséről ad beszámolót. Az *Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtárának* sorozatában most már 1952-től kezdődően szervezett áttekintést kapunk az ország területén bármely nyelven kiadott vagy az országon kívül megjelent, de magyar vonatkozásokat tartalmazó, az állam- és jogtudományt érintő anyagról. A gyűjtés kiterjed a jogi tárgyú nyomtatott könyvekre és folyóiratokra, a sokszorosított egyetemi jegyzetekre, a fontosabb jogszabály-gyűjteményekre, a kandidátusi értekezések téziseire és a bibliográfiai összeállításokra.

A jogi szakbibliográfia kiadását a jogtudomány elméleti munkásai és az államigazgatásban dolgozók egyaránt örömmel fogadják. Gyűjtési köre, periodicitása, szakszerű, gyakorlati csoportosítása és anyagának felbontása egyaránt indokolja önállóan való megjelentetését.

A szakbibliográfia harmadik kötetét is NAGY Lajos állította össze, igen jó rendszerezésben, érvényesítve az első két kötet bírálataiban felvetett szempontokat. A bibliográfiában való tájékozódást, annak gyakorlati használhatóságát bőséges jegyzet- és utalóanyaga, a három nyelvű tájékoztató, a rövidítések jegyzéke, az Egyetemes Tizedes Osztályozásnak megfelelő szakjelzetek alkalmazása, a névmutató és a magyar—oroszf—francia nyelvű tartalomjegyzék mozdítják elő. A szakágak felosztása gyakorlati célokot szolgál. Címei tömörek, az elhatárolások logikusak és precízek, ami az átfedések elkerülését teszi lehetővé. A szerkesztés figyelembe vette az átírási, címleírási, bibliográfiai hivatkozási és folyóiratcím-rövidítési szabványok előírásait. Mindent összevetve mind a szakmai, mind pedig a bibliográfiai igényeket jól elégíti ki.

A bibliográfia két fő részre: általános és szakbibliográfiai részre oszlik. Az általános rész — természetesen — rövidebb, s a törvénytárakat, jogszabály-gyűjteményeket, sorozatokat, gyűjteményes munkákat és bibliográfiákat foglalja magában. A szakbibliográfiai rész tizenkét fejezetben foglalja össze az egyes jogágazatok irodalmát: az állam- és jogelméletet, az állam- és alkotmányjogot, az államigazgatási jogot, pénzügyi jogot, polgári jogot, munkajogot, mezőgazdasági jogot, családjogot, büntetőjogot, törvénykezési jogot, nemzetközi jogot és a jogtörténetet. A tizenharmadik fejezet a jogágazati felosztáson kívül az oktatás, a jogászszervezetek és a jogi dokumentáció jelentősebb irodalmával, tehát a tartalmifelosztáson túl, a gyakorlati igények kielégítése érdekében, formai, szervezeti szempontokkal is operál.

Vitatható a bibliográfia összeállítójának a joggal határos területekkel kapcsolatos rezerváltsága. Kétségtelen azonban, hogy a határterületek feldolgozásának mellőzése igen gazdaságos helykihasználást jelent. Lehetővé teszi egyúttal két év anyagának egy — az eddigieknél nem is jelentősen nagyobb — kötetben való kiadását, és emeli a munka gyakorlati használhatóságát. A kutatómunkához azonban kevesebb segítséget ad, mintha a határterületekkel is foglalkoznék. Mindamellett a munka, elsősorban a jogásztársadalom számára, szinte nélkülözhetetlen segédkönyvet jelent. (T. J.)

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója

Műszaki felelős: Szöllősy Károly

A kézirat érkezett: 1956. X. 15. — Példányszám: 1000 — Terjedelem: 9 (A/5) ív + 6 old. melléklet

TARTALOM

<i>Csúry István</i> : A hazai könyvtárvizsgálatok időszerű kérdései — Aktuelle Fragen der methodolgischen Untersuchung der Bibliotheksarbeit in Ungarn	1
<i>Csapodi Csaba</i> : A legrégebb magyar könyvtár belső rendje — Die innere Ordnung der frühesten Bibliothek von Ungarn	14
<i>Rózsa György</i> : A Birckenstein-féle metszeteskönyv — The Engravings of J. v. Nypoort in the geometry-book by Birckenstein	25

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Wessetzky Vilmos</i> : Munkamódszerek kérdése az óegyiptomi könyvtártörténetben	47
<i>Soltész Zoltánné</i> : Tévesen nyilvántartott XVI. századi nyomtatványok	49
<i>Vértessy Miklós</i> : Horváth Gergely ismeretlen XVI. századbeli magyar könyvei	52
<i>Herepei János</i> : A Heltai-nyomda sorsa	55
<i>Holl Béla</i> : Egy névtelen fordító a XVII. században	59
<i>Tóth András</i> : Budai vonatkozású mű szerzőjének megállapítása	61
<i>Trócsányi Zoltán</i> : Még egyszer a rablókiadásról	61
<i>Szentkúty Pál</i> : M. Tótfalusi Kis Miklós hazai betűi	63
<i>Nagydiósi Gézáné</i> : Női olvasómozgalom a múlt század közepén	66
<i>Molnár István</i> : Eminescu, a könyv szenvedélyes barátja	67
<i>D. Szemző Piroska</i> : Tömörkény István és a Magyar Könyvszemlének szánt cikke	69

FIGYELŐ

<i>Frey Tamásné</i> : A tájékoztató szolgálat határai a tudományos nagykönyvtárakban	73
<i>Pálvolgyi Endre</i> : A könyvtári tájékoztató szolgálat feladatainak határai	82
<i>Sasvári Dezső</i> : Tapasztalatok a fűzés nélküli kötés alkalmazásánál az Országos Széchényi Könyvtárban	89
<i>Dezsényi Béla</i> : A svájci sajtóbibliográfia	91

SZEMLE

<i>Larsen, Knud</i> : Les services bibliographiques nationaux (Ism. <i>Szabó Margit</i>) ...	92
<i>Dresler, Adolf</i> : Die älteste periodische Zeitung und Zeitschrift (Ism. <i>Kókay György</i>)	94
<i>Bibliographie der versteckten Bibliographien</i> (Ism. <i>G. A.</i>)	95
<i>Grada za bibliografiju jugoslavenske periodike</i> (Ism. <i>Katus László</i>)	96
<i>Három bolgár bibliográfiai kiadvány</i> (Ism. <i>Markos Béla</i>)	97
<i>A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve IV.</i> (Ism. <i>Bereczky László</i>)	100
<i>A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 1955.</i> (Ism. <i>Tóth András</i>)	102
<i>Dezsényi Béla — Falvy Zoltán — Fejér Judit</i> : A magyar sajtó bibliográfiája 1945 — 1954. (Ism. <i>Pajkossy Györgyné</i>)	103
<i>Állam- és jogtudományi bibliográfia</i> (Ism. <i>T. J.</i>)	104

Ára: 20,— Ft

Előfizetés egy évre 60,— Ft

TABLES DES MATIÈRES

<i>Csúry István</i> : Expériences et buts actuels des commissions d'enquête chargées de la révision officielle du travail dans les bibliothèques de Hongrie (Avec résumé en allemand)	1
<i>Csapodi Csaba</i> : La disposition intérieure de la plus ancienne bibliothèque hongroise (Avec résumé en allemand)	14
<i>Rózsa György</i> : Les gravures du livre de géométrie de Birkenstein (Avec résumé en anglais)	25

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Wessetzky Vilmos</i> : Questions de méthode dans la recherche historique sur les bibliothèques de l'ancienne Egypte	47
<i>Soltész Zoltánné</i> : Quelques erreurs dans la description bibliographique des imprimés hongrois du XVI ^e siècle	49
<i>Vértesy Miklós</i> : Deux livres inconnus du XVI ^e siècle, traductions de Gergely Horváth	52
<i>Herepei János</i> : L'héritage de l'imprimerie transylvaine de Gáspár Heltai	55
<i>Holl Béla</i> : Un traducteur anonyme au XVII ^e siècle	59
<i>Tóth András</i> : L'identification de l'auteur d'un ouvrage relatif à Bude	61
<i>Trócsányi Zoltán</i> : A nouveau sur l'édition contrefaite	61
<i>Szentkúty Pál</i> : Les caractères typographiques employés par M. Tótfalusi en Transylvanie	63
<i>Nagydiósi Gézáné</i> : Société de lecture pour femmes vers le milieu du siècle dernier	66
<i>Molnár István</i> : Eminescu, le grand bibliophile	67
<i>D. Szemző Piroška</i> : István Tömörkény et son article destiné à Magyar Könyvszemle	69

CHRONIQUE BIBLIOTHÉCONOMIQUE

<i>Frey Tamásné</i> : Les tâches du service d'information dans nos grandes bibliothèques	73
<i>Pálvölgyi Endre</i> : Les limites du travail dans le service d'information des bibliothèques	82
<i>Sasvári Dezső</i> : L'application de la reliure sans brochage à la Bibliothèque Nationale Széchényi	89
<i>Dezsényi Béla</i> : La bibliographie de la presse suisse	91

COMTES-RENDUS CRITIQUES

<i>Larsen, Knud</i> : Les services bibliographiques nationaux (<i>Margit Szabó</i>)	92
<i>Dresler, Adolf</i> : Die älteste periodische Zeitung und Zeitschrift (<i>György Kókay</i>)	94
Bibliographie der versteckten Bibliographien (<i>G. A.</i>)	95
Grada za bibliografiju jugoslavenske periodike (<i>László Katus</i>)	96
Trois publications bibliographiques bulgares (<i>Béla Markos</i>)	97
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve IV. (<i>László Bereczky</i>)	100
A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 1955. (<i>András Tóth</i>)	102
Dezsényi Béla—Falvy Zoltán—Fejér Judit: A magyar sajtó bibliográfiája 1945—1954. (<i>Olga Pajkossy</i>)	103
Állam- és jogtudományi bibliográfia (<i>T. J.</i>)	104